

นกน่านรักน่านรู้

สำนัก
พิมพ์ คติ

นกน่ารักน่ารู้

สำนัก
พิมพ์คดี

ครอบครัวนกเขียวก้านตองหน้าผากสีทอง

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

นกกินน้ำรี-- กรุงเทพฯ : คติ (แสงแดดเพื่อนเด็ก), 2556.
264 หน้า.

1. นก. I. ชื่อเรื่อง

598

ISBN 978-616-7705-62-0

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2556

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ราคา 350 บาท

สงวนลิขสิทธิ์เรื่องและภาพโดย © บริษัท สำนักพิมพ์แสงแดดเพื่อนเด็ก จำกัด
ห้ามลอกเลียนหรือนำภาพไปใช้ไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือ นอกจากได้รับอนุญาต

สำนัก
พิมพ์

คติ

อยู่ในเครือ สำนักพิมพ์แสงแดดเพื่อนเด็ก จำกัด

กรรมการผู้จัดการ นิดดา หงษ์วิวัฒน์

ผู้จัดการทั่วไปและผู้จัดการฝ่ายผลิต น่าน หงษ์วิวัฒน์

ผู้จัดการฝ่ายการตลาด ปราณี พงษ์พันธ์

ที่ปรึกษาฝ่ายผลิต จรินทร์ ทับเนียม

บรรณาธิการเล่ม นิดดา หงษ์วิวัฒน์

กองบรรณาธิการ พลวัฒน์ อารมณ, สุนทร ศิริรัตน์, ธาณินทร์ ทิพย์วงศ์

พิสูจน์อักษร กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการศิลป์ ดุลย์ หงษ์วิวัฒน์

ผู้ช่วยบรรณาธิการศิลป์ ดุจดดี ชมบุญ

ถ่ายภาพ ดุสิต อาทิตยवार, สุนทร ศิริรัตน์

ศิลปกรรม นุชนาท ทวีทรัพย์ ออกแบบปก วันวิสาข์ หมี่เงิน

แต่งภาพ วรรณารถ พันธุ์เสือ

ฝ่ายเตรียมภาพ ทองพูน มาลาศรี, อรุณลักษณ์ เผื่อนพินิจ, สุรีย์ ยงวิสาละสุข

ฝ่ายผลิต นภาพกร ขำชัยภูมิ, กนกวรรณ สอนสุนันท์

แยกสี บริษัท สแคนอาร์ต จำกัด โทร. 0-2292-0279-81

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด โทร. 0-2401-9401

เจ้าของและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์แสงแดด จำกัด

320 ซอยลาดพร้าว 94 (ทาวน์ อิน ทาวน์) แขวงพลับพลา

เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310

สั่งซื้อหนังสือติดต่อฝ่ายการตลาด โทร. 0-2934-4414 ต่อ 102-110

แฟกซ์ 0-2538-1499, 0-2934-4415 e-mail : marketing@sangdad.com

ติดต่อฝ่ายบรรณาธิการสำนักพิมพ์ โทร. 0-2934-4414 ต่อ 207

แฟกซ์ 0-2538-7576 e-mail : sdbooks@sangdad.com

จากสำนักพิมพ์

“นกนารักนารัฐ” หนังสือเล่มนี้ใช้เวลาในการจัดทำนานกว่า 10 ปีทีเดียว ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของนกอยู่คู่กันกับป่าเขาลำเนาไพร นกมีชีวิตครอบครัวเป็นส่วนตัว สันโดษ สร้างรังในที่ปลอดภัยตามยอดกิ่งไม้ที่อยู่สูง นกเป็นสัตว์ที่หัวไวหาง่าย ถ้าใครไปกวนรังของมัน มันจะอพยพหนีทันที

ดังนั้น ในกระบวนการที่จะได้รูปแม่นกกกกลูกนก หรือป้อนอาหารให้ลูกนั้น ต้องใช้วิธีเฝ้าตั้งแต่แรกเริ่มผสมพันธุ์กัน แล้วติดตามไปดูว่าสร้างรังที่ไหน จากนั้นก็เฝ้าดูจนนกกกไข่ ไข่ฟักตัว พ่อนกแม่นกผลัดเปลี่ยนกันไปหาอาหารมาป้อนลูกนกนั้นเลยทีเดียว

การถ่ายภาพจึงต้องใช้เลนส์พิเศษขนาด 500 มิลลิเมตร ซึ่งสามารถดึงภาพในระยะไกลได้ โดยเมื่อสมัย พ.ศ.2545 ราคาเลนส์กว่า 200,000 บาท นอกจากนั้น ผู้ที่ถ่ายภาพครอบครัวนกคือ คุณดุสิต อาทิตยवार ซึ่งเป็นนักวาดภาพนก เป็นคนรักนก แล้วยังเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และทุ่งใหญ่นเรศวร เธอจึงใช้เวลาและชีวิตเต็มๆ ในการติดตามพฤติกรรมของนก ตลอดช่วงฤดูผสมพันธุ์ของนกแต่ละชนิดเลยทีเดียว จนได้ภาพสวยๆ หาดูได้ยากน่ารัก น่าชื่นชม น่าศึกษาอย่างยิ่ง

ในหนังสือ “นกนารักนารัฐ” มีทั้งนกบ้านอยู่ตามชุมชน บ้านเรือน นกป่าในแผ่นดินไทย นกอพยพมาจากแผ่นดินอื่น ตลอดจนนกสวยงามที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งล้วนเป็นนกนารักที่น่ารู้ยิ่งนัก จึงนับเป็นหนังสือเกี่ยวกับนกที่สมบูรณ์แบบที่สุดในขณะนี้ และเป็นผู้มีคุณกได้เป็นอย่างดี

สำนักพิมพ์คดี

สิงหาคม 2556

สารบัญ

จากสำนักพิมพ์

มารู้จักนกกันเถอะ

11

นกในเมืองไทย

21

กา

23

ไก่อีฟ้าหลังขาว

24

นกกระจอกบ้าน

26

นกกระจอกใหญ่

28

นกกระจาบทอง

30

นกกระजิบธรรมดา

32

นกกระต๊อตะโพกขาว

34

นกกระต๊อสีอิฐ

36

นกกระเต็นน้อยธรรมดา

38

นกกระเต็นปากหลัก

40

นกกระเต็นอกขาว

42

นกกระแตหาด

44

นกกระทาดงคอสีแสด

46

นกกระทง

48

นกกระเป๋ียงผา

52

นกกวัก

54

นกกะปูดใหญ่

56

นกกระรางสร้อยคอเล็ก

58

นกกระรางหัวขวาน

60

นกกระรางหัวหงอก

62

นกกะลิงเขียว

64

นกยางเขนดง

67

นกยางเขนบ้าน

68

นกยางเขนน้าหลังเทา

70

นกกาบัว

73

นกกาน้ำเล็ก

75

นกกาแวน	76	นกเขาใหญ่	108
นกกินปลีแก้มสีทับทิม	78	นกเขียวก้านตองหน้าผากสีทอง	110
นกกินปลีดำม่วง	80	นกแขกเต้า	114
นกกินปลีดอกเหลือง	83	นกเค้ากู่	116
นกกินเปี้ยว	84	นกเงือกสีน้ำตาล	119
นกกินแมลงหน้าผากน้ำตาล	86	นกจับแมลงคอแดง	120
นกแก้ว	88	นกจับแมลงคอสีน้ำตาลแดง	122
นกขมิ้นหัวดำใหญ่	90	นกจับแมลงจุกดำ	124
นกขมิ้นน้อยธรรมดา	93	นกจับแมลงตะโพกเหลือง	126
นกขี้เถ้าใหญ่	94	นกจับแมลงอกส้มท้องขาว	128
นกขุนทอง	96	นกจับแมลงอกสีฟ้า	130
นกขุนแผน	98	นกจาบคาเคราน้ำเงิน	133
นกขุนแผนอกสีส้ม	101	นกจาบคาหัวเขียว	135
นกเขาเขียว	102	นกจาบคาหัวสีส้ม	136
นกเขาชวา	105	นกจาบดินอกลาย	138
นกเขาไฟ	106	นกชายเลนน้ำจืด	140

นกแซงแซวหงอนขน	143	นกปรอดคอลาย	174
นกแซงแซวหางป่องใหญ่	144	นกปรอดสวน	176
นกแซวสวรรค์	147	นกปรอดหน้าवल	178
นกเด้าดินทุ่ง	148	นกปรอดหัวสีเขม่า	180
นกเด้าดินสวน	150	นกปรอดเหลืองหัวจุก	182
นกเด้าลมหลังเทา	152	นกปากห่าง	184
นกตะขาบทุ่ง	154	นกปีกลายสก๊อต	187
นกตีทอง	157	นกเป้ลำคอสีม่วง	189
นกตีนเทียน	158	นกเป้ลำธรรมดา	190
นกแต้วแร้วธรรมดา	161	นกพญาปากกว้างอกสีเงิน	192
นกแต้วแร้วสีน้ำเงิน	162	นกพญาไฟใหญ่	194
นกแต้วแร้วเขียว	164	นกโพระดกหูเขียว	196
นกทืดทือพันธุ์เหนือ	166	นกยางกรอกพันธุ์จีน	198
นกนางนวลธรรมดา	171	นกยางโทนใหญ่	200
นกบั้งรอกใหญ่	172	นกยางโทนน้อย	202

นกยางเปี่ย	205	นกกระตัวใหญ่หงอนเหลือง	233
นกยูงไทย	206	นกแก้วเอ็คเค็คตัส	235
นกคิ่วหางสีตาล	208	นกคาสโซวรี	237
นกสาลิกาเขียว	210	นกชาปีไหน	239
นกแสก	212	นกเซสนัทพร้อนท์มาคอฟ	241
นกหัวขวานจิ๋วคิ้วขาว	214	นกบัพฟอนด์มาคอฟ	243
นกหัวขวานสามนิ้วหลังทอง	216	นกพิราบหงอน	245
นกหัวขวานสีนวลหลังทอง	218	นกเพนกวินฮัมโบลด์	247
นกอ้ายจั่ว	220	นกฟลามิงโก	251
นกเอี้ยงสาริกา	222	นกยูงอินเดีย	252
นกแอ่นทุ่งใหญ่	224	นกเรตโซลเดอร์มาคอฟ	255
นกแอ่นทุ่งเล็ก	226	นกเรียว	257
		นกเลิฟเบิร์ด	258
นกนำเข้าจากต่างประเทศ	229	นกอีมู	261
นกกระจาอกเทศ	231		

บรรณานุกรม

มารู้จัก

กันเถอะ

(ภาพถ่าย) ฝูงนกกบบัว ท้องทุ่งซาฟารีเวิลด์ กรุงเทพฯ

บนโลกของเรามีสัตว์อยู่มากมายหลายชนิด นับตั้งแต่สัตว์น้ำกับสัตว์บก หรือสัตว์สี่เท้าและสองเท้า แต่สัตว์ที่เราานิยมนำมาเปรียบเปรยกับความมีอิสระเสรี แล้วชื่นชมในเสียงร้องที่มาพร้อมกับสีสันทสวยงาม ก็คือ “นก” ซึ่งแม้ว่าเราจะคุ้นเคยดี แต่ยังมีอีกหลายอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับพวกมัน

ก่อนจะเป็นนก

เชื่อหรือไม่? นกมีวิวัฒนาการมาจากสัตว์เลื้อยคลาน สามารถยืนยันได้จากซากดึกดำบรรพ์ (fossil) อายุกว่า 130 ล้านปี ในประเทศเยอรมนี และอวัยวะหลายส่วนก็คล้ายคลึงกัน เช่น กระโหลกติดต่อกับกระดูกสันหลังปล้องแรก ด้วยปุ่มกระดูกปุ่มเดียว ขากรรไกรล่างเกิดจากกระดูกหลายชิ้นมารวมกัน กระดูกข้อเท้าเป็นชิ้นเดียว ขายังมีเกล็ด ไม่มีต่อมผิวหนัง และออกลูกเป็นไข่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการทำให้เรามีสิ่งที่แตกต่างไปจากสัตว์เลื้อยคลานด้วย กล่าวคือ การมีขนปกคลุมลำตัว ลำตัวมีปีก และเป็นสัตว์เลือดอุ่น

สาเหตุที่ทำให้นกต้องวิวัฒนาการตัวเองนั้น นักปักษีวิทยาสันนิษฐานว่า

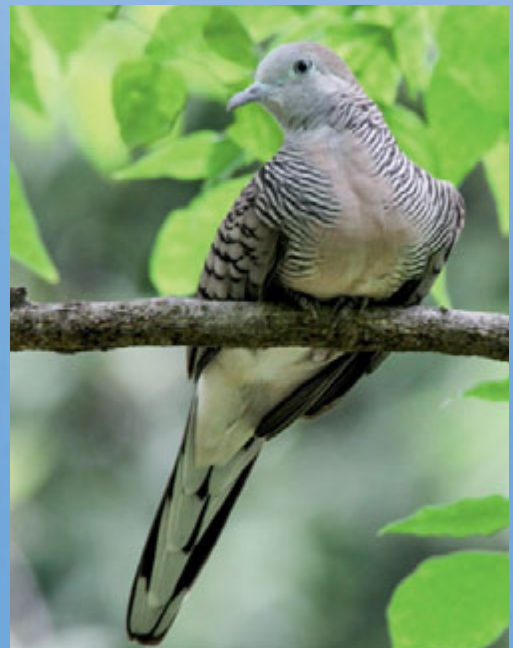
1. สภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนตามเพื่อความอยู่รอด
2. ยืนและไถ่โฉบในร่างกายอาจผิดปกติ จนเกิดการฝ่าเหล่าฝ่ากอบรรพบุรุษเรื่อยมา
3. สายพันธุ์นั้นๆ กำลังสูญพันธุ์ ถ้าเปลี่ยนแปลงจะดำรงอยู่ต่อไป
4. ต้องการเคลื่อนไหวร่างกายให้ว่องไวหรือคล่องตัวมากขึ้น

(ภาพขวา) นกเขาขาว สวนหลวง ร.9 กรุงเทพฯ
(ภาพซ้าย) นกนางนวลธรรมดา บางปู สมุทรปราการ

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง ค่อยๆ กลายมาเป็นสัตว์ปีกกลุ่มแรกๆ คือ สายพันธุ์สกุล *Archaeopteryx lithographica* มีลำตัวใกล้เคียงกับนกพิราบ ต่อมาอีก 30 ล้านปี จึงเกิดสายพันธุ์สกุล *Ichthyornis* มีรูปร่างเหมือนกับนกในปัจจุบัน กับสายพันธุ์สกุล *Hesperornis* ซึ่งไม่สามารถบินได้ แต่ว่ายน้ำและดำน้ำเก่ง ลักษณะคล้ายเปิดหรือห่าน

หลังจากนี้ จึงทยอยเกิดสายพันธุ์ที่พบได้ในปัจจุบันมากขึ้นๆ เช่น นกเค้าแมว แร้ง นกยาง นกกระทา และนกขุนแผน เป็นต้น ทั้งในภูมิภาคหนาวเย็น ร้อนชื้น และแห้งแล้ง

ณ วันนี้ โลกของเรามีนกชนิดต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 9 พันชนิด หลายชนิดมีสีสันทคล้ายกัน แต่ลำตัวไม่เหมือนกัน หลายชนิดจับเหยื่อเป็นอาหารด้วยวิธีเดียวกัน แต่ลักษณะนิสัยแตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้มาจากวิวัฒนาการตลอดหลายร้อยล้านปีนั่นเอง

รูปลักษณ์ของนก

เมื่อนกตัวหนึ่งบินเข้ามาใกล้ เราสังเกตเห็นอะไรบ้าง? สิ่งแรกอาจเป็นสีสัน ปีกที่กำลังกระพือ และปากคาบเหยื่อไปป้อนลูก หากความจริง นกมีรูปลักษณ์หรือองค์ประกอบให้จดจำง่ายจากหัวจรดหางมี 7 ส่วนสำคัญ ได้แก่

ปาก

ปากเป็นกระดูกขากรรไกร ขึ้นบน-ล่างประกบกันซึ่งนักปักษีวิทยารวบรวมลักษณะปากของนก แต่ละสายพันธุ์ไว้มากมาย ที่เด่นชัดเช่น

ปากตรง แบบนกยาง นกตีนเทียน นกกาน้ำ

ปากโค้ง มีทั้งโค้งมากและโค้งน้อย อย่างนกกระยางหัวขวาน นกกินปลี นกจาบคา

ปากแฉ่น หรือปากโค้งขึ้น เพื่อใช้ไต่โคลนเลน แบบนกปากแฉ่น

ปากเปิด มีส่วนกว้างมากกว่าส่วนสูง

เห็นได้จากนกเป็ดน้ำ

ปากกรวย เป็นปากสั้นๆ โคนใหญ่ ปลายแหลม อย่างในนกกระจอก นกกระต๊อด

ปากแบนข้าง สำหรับโฉบจับปลาได้ง่าย จำพวกนกกระเต็น นกกินเปี้ยว

ปากเหยี่ยว คือขากรรไกรบนยาวกว่าขากรรไกรล่าง และปลายขากรรไกรบนโค้งลงมา เจกเช่นนกแสก นกแก้ว นกเค้า

ปากช้อน เหมือนช้อนทานข้าว ใช้สำหรับหาอาหารในโคลน

ปากแหลม มักเรียวยาวกว่าส่วนหัวของนก พบมากในนกนางแอ่น

ปากเจาะ คล้ายๆ สิวแคะสลักไม้ มีในนกหัวขวาน

ปากทุ่ ใ้ไม่มีปากแบบนี้

ปากงอ คือปากงอรั้งลง เช่น นกฟลามิงโก

หัว

หัวประกอบด้วย กระหม่อม พุ่มหงอน หน้าผาก ท้ายทอย ดวงตา ขนคิ้ว (นกบางชนิด) รุหนุ ปาก คาง และเหนียง ซึ่งไม่เพียงเป็นอวัยวะสำคัญ หากยังใช้ในการเกี้ยวพาราสีด้วย เช่น นกตัวผู้จะผงกหัว เอาหัวซุกปีก หรือหันข้างแสดงพุ่มหงอน และขนคิ้วที่สวยงาม ให้นกตัวเมีย สะดุดตา เป็นต้น

คอ

นกมีทั้งคอสั้น คอยาว ตามแต่ละสายพันธุ์ ซึ่งคอสั้นเป็นประโยชน์ในการจับเหยื่อ อำพรางศัตรู ส่วนคอยาวก็หากินในแหล่งน้ำได้ดีกว่า

ลำตัว

นกตัวใหญ่ ตัวเล็ก มักมีโครงสร้างลำตัว เรียว จากข้างหน้าไปจรดหาง ลำตัวด้านหน้าเรียกว่าอก ด้านบนคือหลัง ด้านข้างมีปีก ด้านล่าง

เป็นท้อง ส่วนท้ายก็ตะโพกและก้น ทั้งหมดถูกปกคลุมด้วยขนสีอันสวยงาม

ปีก

ปีกนกไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต้องมี *โคนปีก* ที่ต่อออกมาจากลำตัว *กลางปีก* เป็นส่วนที่กระดูกข้อต่อใช้พับ งอ หุบ กางได้ *ปลายปีก* สำหรับโบกสะบัด และ *ขนคลุมปีก* สำคัญอย่างมาก เพราะช่วยในการบิน พยุงตัวกลางอากาศ เหนือขึ้นที่สูง หรือโผล่ลงพื้น

หาง

อวัยวะส่วนท้ายที่ต่อจากลำตัวนก หางไม่ได้มีเฉพาะขนเท่านั้น แต่เป็นปลายกระดูกสันหลัง มีหน้าที่พยุงตัวขณะบิน อย่างที่เรียกว่า แพนหาง อาจไว้ใช้แสดงพฤติกรรมทางเพศ หรือใช้ส่งสัญญาณสื่อสารกันในฝูง

นกมีหางหลายรูปแบบ ที่สำคัญคือ หางตัด แบบเหยี่ยวขาว หางว่า เช่นนกแอ่นทุ่งใหญ่ หางแฉก ของนกนางนวลธรรมดา หางมน อย่างนกกา น้ำ หางแพน พบในนกนางแอ่นบ้าน หางแหลม จำพวกนกหัวขวาน และหางบัง ในนกขุนแผน นกบั้งรอก

ขา

นกใช้ขาสำหรับเดินไถลๆ หรือจับเหยื่อ ขาของนกมักมีเกล็ดขึ้นแตกต่างกันไป บางชนิดเป็นเกล็ดเรียบเสมอกัน แต่อีกชนิดก็เกล็ดซ้อนเหลื่อมเป็นแถบ และทั้งนี้ ขายังประกอบด้วย *ต้นขา* ต่อมาจากลำตัวด้านล่าง *น่อง* มีกล้ามเนื้อแข็งแรง เป็นลำแข็งแรง และ *เท้า* มีนิ้วหรือกรงเล็บ ซึ่งนกส่วนใหญ่มีนิ้วประมาณ 2-4 นิ้ว บางสายพันธุ์ก็ปรากฏเท้าแบบพังผืดเหมือนเป็ด

(ภาพซ้าย) นกหัวขวานสีนวลหลังทอง
(ภาพกลาง) นกยางเปีย
(ภาพขวา) นกปีกลายสก็อต

ที่อยู่อาศัยของนก

แม้ว่านกทุกตัวมีหัว ลำตัว ปีก หาง และขาเช่นเดียวกัน แต่นกมีที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบกว้างๆ กล่าวคือ

นกบ้านในเมือง

หมายถึง นกต่างๆ ที่อาศัยพร้อมกับหากินในหมู่บ้าน ร้านตลาด ตึกระฟ้า และตามเสาไฟ สายโทรศัพท์ เช่น นกกระจอกบ้าน นกกระจอกใหญ่ นกเขา นกพิราบ นกกางเขนบ้าน นกกินปลี นกเอี้ยง และนกปรอดสวน เป็นต้น หลายตัวส่งเสียงเจี๊ยวจ๊าวในยามเช้ากับพลบค่ำ อาศัยทำรัง พักไข่ บริเวณชายคาหรือช่องลมของบ้าน

นกป่าในไพร

คือ นกที่อาศัยและหากินในป่า อย่างเช่น ปาเต็งรังกับป่าเบญจพรรณ มีนกแซงเต่า นกหัวขวาน นกตบยุง นกจับแมลงต่างๆ

ป่าดงดิบเขาหรือป่าภูเขา อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 900 เมตรขึ้นไป ปรากฏนกคิ่วหางสีตาล นกพญาไฟ นกปรอด

ป่าดงดิบแล้ง-ป่าดงดิบชื้น นกจำพวก พระดก กางเขนดง ตัวแ้ว นกเงือก ใช้พักพิง

นกน้ำริมบึง

ตามท้องทุ่ง ทุ่งควัว และแม่น้ำ นกน้อยหลายสายพันธุ์ มาหากินแล้วสร้างรังไม่น้อย เช่น นกกาน้ำเล็ก นกกวก นกแซงแซวหางปลา นกตะขาบทุ่ง นกอีเสือหัวดำ นกยางโทนใหญ่ นกยางโทนน้อย นกเป็ดผีเล็ก นกจาบคาหัวเขียว เป็นต้น

นกเลนริมหาด

ตามป่าชายเลนและชายหาดของท้องทะเล ปรากฏนกมากมาย เช่น นกนางนวล นกกินเปี้ยว เหยี่ยวแดง นกอีโก้ย นกกระแตหาด นกชายเลนบึง เป็นต้น

พฤติกรรมของนก

นกก็เหมือนกับสัตว์อื่นๆ ที่มีพฤติกรรมทั่วไปและเฉพาะอย่าง ตามแต่ละสายพันธุ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจมาจากสัญชาตญาณ หรือได้รับการฝึกสอนจากพ่อแม่ นักปักษีวิทยาเฝ้าสังเกต แล้วจดบันทึก พฤติกรรมของนกหลายชนิดมากกว่าร้อยปี จนกระทั่งปัจจุบัน สามารถจำแนกพฤติกรรมสำคัญได้ดังนี้

การส่งเสียงร้อง

นกมีเสียงร้อง 2 รูปแบบคือ “เสียงร้องเหมือนทำนองเพลง” มีจังหวะสูง-ต่ำติดต่อกัน ส่วนมากนกตัวผู้ร้องเกี่ยวพาราสีนกตัวเมีย และใช้ประกาศอาณาเขตของตน “เสียงร้องธรรมดา” เป็นโทนเสียงจังหวะเดียวสั้นๆ ทั้งตัวผู้และตัวเมียใช้สำหรับติดต่อสื่อสารกันในฝูง

การหาอาหาร

นกบางชนิดมีพฤติกรรมการหาอาหารเหมือนกัน แต่อีกหลายชนิดแตกต่างกัน เช่น นกน้ำริมบึงเดินจิกสัตว์เล็กๆ ริมตลิ่ง นกตัวโตมักยืนในน้ำคอยจ้องจับปลา ส่วนนกป่าในไพรก็บินโฉบจับแมลงกลางอากาศบ้าง บางตัวอาจโผล่ลงพื้น แล้วจับมาเด็ดปีกก่อนกิน เป็นต้น

การเกี่ยวพาราสี

นกทุกชนิดต้องจับคู่ผสมพันธุ์ทุกปี แล้วแต่ว่าชนิดไหนจะผสมกันฤดูใด ส่วนมากนกตัวผู้จะเริ่มเกี่ยวพาราสีนกตัวเมีย ด้วยการป้อ กางปีก แสดงสีขน ผงกหัวให้ชนหงอนเด่นชัด รำแพนหางให้ใหญ่ หรือนำอาหารมาให้ก็มี และเมื่อได้คู่แล้ว นกชนิดนั้นอาจอยู่กันแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตายจากไป แต่นกอีกหลายชนิดเป็นแบบ “ผัวเดียวหลายเมีย” หรือ “เมียเดียวหลายผัว” ก็ได้

(ภาพขวา) ที่อยู่อาศัยของนกน้ำริมบึง
สวนน้ำภายในสวนหลวง ร.9 กรุงเทพฯ

การสร้างรัง

รังคือบ้าน บ้านต้องอยู่สบาย นกทั้งตัวผู้และตัวเมียจึงช่วยกันสร้าง แต่ก็มีนกหลายชนิดที่ตัวผู้หรือตัวเมียสร้างเองตามลำพัง ทั้งนี้ ลักษณะของรังแตกต่างกันไปตามชนิดของนกด้วย เช่น นกกระจอกบ้าน นกกระจอกใหญ่ มักเอาเศษหญ้าแห้งมาทำรังในช่องลมของอาคาร นกเงือกเจาะโพรงต้นไม้เป็นบ้าน และพวกนกน้ำริมบึงเอาเศษไม้มาขัดสานคล้ายรูปถ้วย อยู่ในกอหญ้าริมตลิ่ง เป็นต้น

การกกหรือฟักไข่

พฤติกรรมนี้ไม่แตกต่างจากการสร้างรัง เพราะนกจำนวนไม่น้อย ทั้งตัวผู้กับตัวเมียผลัดกันกกไข่ แต่นกบางประเภท เป็นหน้าที่ของตัวเมียเท่านั้น ตัวผู้เพียงหาอาหารมาป้อน แล้วคอยป้องกันอาณาเขต

นกคุ้นตากนเมือง

นกเอี้ยงหงอน

ตะวันโพล้เพล้ ฝูงนกเอี้ยงหงอนบินโฉบจับแมลงกลางอากาศ บางคู่บินคาบเศษหญ้า กลับเข้าไปในซอกตึกเพื่อสร้างรัง บางคู่บินออกจากชายคาบ้านมาเกาะบนป้ายไฟร้านค้า หย่าหยอกจู้จิกตักกัน บางตัวเกาะอยู่ตามเสาไฟฟ้า

เคยรู้ไหม? นกเอี้ยงหงอนก็มีคอนโดพักอาศัย เมื่อตะวันลับฟ้า มันโฉบบินมาจากที่ต่างๆ ส่งเสียงร้องเจี๊วจ้าว ดังระฆัง นกเอี้ยงหงอนจำนวนหลายพันตัว มาเกาะบนโครงเหล็กของป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ จะเรียกว่าคอนโดนกก็ไม่ผิดนัก คือบ้านหลังใหญ่ถูกจับจองเป็นพื้นที่หลบนอน เวลาเช้าตรู่มันจะบินออกไปหากิน

นอกจากนกเอี้ยงหงอนแล้ว นกเอี้ยงสาริกา นกพิราบ ยังได้บุกยึดตึกกรมบ้านช่อง เสาไฟฟ้า และสายไฟ เป็นที่พักอาศัย

นกนางแอ่นบ้าน

หน้าหนาวมาเล่นแสงไฟ ผู้คนย่านถนนสีลมกล่าวติดตลกว่า “ใครมาสีลม ถ้าไม่โดนนกขี้ตักใส่ถือว่าไม่โชคดี” เพราะเมื่อนกนางแอ่นบ้านอพยพมาจำนวนมาก นอกจากส่งเสียงร้องดังแล้ว ยังถ่ายมูลลงมาบนพื้น ใครผ่านไปมาต้องระมัดระวังขึ้น

มีผู้สงสัยว่า “ทำไม? นกนางแอ่นบ้านถึงอพยพมาย่านสีลมใจกลางเมืองหลวง” คำตอบคือ “มีแมลงมาเล่นแสงไฟยามค่ำคืนค่ากิน และแมลง คืออาหารอันโอชะของมัน มันมีที่เกาะอาศัยหลบนอนตามสายไฟฟ้า ต้นไม้ และบ้านเรือนผู้คน”

หน้าหนาว นกนางแอ่นบ้านอพยพหนีความหนาวเย็นจากประเทศรัสเซียกับจีน ลงมาทางใต้แถบประเทศไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย โดยเฉพาะถนนสีลม กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.2527 นกนางแอ่นบ้านอพยพมาจำนวนถึง 270,000 ตัว พ.ศ.2536 มีการเปลี่ยนแปลงระบบเดินสายไฟฟ้าฝังลงใต้ดิน อีกทั้ง พ.ศ.2539 เริ่มก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้ามหานคร และตัดต้นไม้บริเวณเกาะกลางถนน ทำให้ประชากรของนกอพยพลดน้อยลงไป

จากเรื่องราวดังกล่าวนี้ คือภาพของนกที่ไม่ได้แต่โฉบบิน กินผลไม้กับหนอนเป็นอาหาร หรือสร้างรังบนต้นไม้ แต่ได้แสดงองค์ประกอบโดยรวมตามธรรมชาติ ให้รู้จักพวกมันในฐานะ “เพื่อน” ใหม่ เพื่อนร่วมโลก ที่ช่วยแต่งแต้มสีสันบนท้องฟ้า ผืนป่า และชีวิต ให้งดงามตราบนิจนิรันดร์

(ภาพซ้ายบน) แม่นกจับแมลงจุกดำกับลูกๆ
(ภาพซ้ายล่าง) นกแก้วแว้วธรรมดา
(ภาพขวา) นกเอี้ยงหงอนเกาะสายไฟในเมือง

นก ใน เมืองไทย

(ภาพถ่าย) ครอบครวัณกจับแมลงอกส้มท้องขาว
ภายในรังโพรงดิน ริมตลิ่ง

กา

[Crow]

เจ้าตัวดำฟกลูกกาเหว่า

“กา-กา...” เสียงนกที่ใครๆ คำนึงเคย พวกมันมีเอกลักษณ์โดดเด่นคือ ขนดำขลับ ชอบกินเนื้อ ก้าวร้าว และดุร้าย แต่มันยังไม่เคยรู้ว่า สักวันต้องอุ้มบุญนกกาเหว่าด้วย

กาหรืออีกา เมื่อโตเต็มวัยขนาดประมาณ 51 เซนติเมตร ลำตัวตั้งแต่หัวจรดหางสีดำ ปากใหญ่แหลม ปีกกว้าง ขามีผิวหนังเป็นเกล็ดเรียงต่อกัน

กามักอยู่รวมกันเป็นฝูงหรือเป็นคู่ ออกหากินตอนกลางวัน ในบริเวณชุมชน สวน และป่าโปร่ง อาหารมีตั้งแต่ผลไม้ ลูกไม้ ธัญพืช และเนื้อสัตว์ เวลากินมักหวงอาหาร ก้าวร้าว หรือจิกตีกัน นอกจากนั้นยังร้องเสียงดัง “กา-กา-กา...” ตลอด เพื่อประกาศอาณาเขต เรียกร้องความสนใจ และสื่อสารกับฝูง

พวกมันเป็นสัตว์ที่ฉลาด สามารถเลียนเสียงคนหรือสัตว์ต่างๆ ได้บ้าง แต่นิสัยไม่ดีก็มี เช่น เจ้าเล่ห์ เกร และขโมยอาหารทันทีที่มนุษย์เผลอเจอ หากเขาไปแล้วเหลือกินจะเก็บสะสม

เจ้าตัวดำนี้ กระจายพันธุ์ทั่วทวีปเอเชีย แอฟริกา ยุโรป และอเมริกา ยกเว้นอเมริกาใต้ สำหรับประเทศไทย พบอยู่มากมายในสวนสาธารณะ เมืองใหญ่ที่กระฟ้า แหล่งชุมชน แม้แต่บางบ้านก็เลี้ยงไว้ด้วยความชอบส่วนตัว

ครั้นเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน เป็นฤดูผสมพันธุ์ของกา ตัวผู้จะเกี้ยวพาราสีตัวเมียโดยร้องเรียก เขยิบเข้าใกล้ตลอดเวลา บินไปไหน

ไปกัน จนกระทั่งตัวเมียใจอ่อนยอมผสมด้วย ต่อมาจึงช่วยกันสร้างรังบนต้นไม้ไม่ห่างจากฝูงใช้กิ่งไม้เล็กๆ เศษหญ้าแห้งมาสานเป็นวงกลมหยาบๆ ตรงกลางแอ่งเล็กน้อย รองด้วยขนนกหรือขนสัตว์ แล้วกาตัวเมียเข้าไปวางไข่สีน้ำตาลลายจุดสีเขียวอมฟ้าจางๆ ครั้งละ 4-6 ฟอง และกกตามลำพัง กาตัวผู้ต้องหาอาหารมาให้ เมื่อผ่านไป 18 วัน ลูกก็ฟักออกมา แต่ระหว่างนั้นเอง อาจมีแม่นกกาเหว่าเข้ามาดูด้วย ถ้ากาทั้งคู่เผลอบินออกไป แม่นกกาเหว่าก็จะเข้ารัง เขี่ยไข่กาทิ้งและวางไข่ของตัวเองให้แม่นกกาแทน

เมื่อลูกกาเกิดแล้ว พ่อกับแม่คอยเลี้ยงดูกับลูกนกกาเหว่า ถึงแม้ว่า สีของลำตัวไม่เหมือนกัน แต่ก็หาอาหารมาป้อน สอนหัดบิน พาเข้าฝูง และฝึกการใช้ชีวิตต่างๆ ซึ่งอีกไม่นาน ลูกนกกาเหว่าก็จะบินจากไป ส่วนลูกกาอาจอยู่รวมฝูงเดิมหรือฝูงใหม่

ปัจจุบัน กาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์คุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 เพิ่มเติมรายชื่อ พ.ศ.2546 ด้วย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Corvus macrorhynchos*

วงศ์ (Family) : Corvidae (วงศ์กา)

อันดับ (Order) : Passeriformes

(อันดับนกเกาะคอน หรือนกร้องเพลง)

ไก่ฟ้าหลังขาว

[Silver Pheasant]

ผู้มีขนคลุมหลังสวยงาม

เมื่อรุ่งอรุณมาเยือนผืนป่า บรรดาไก่ฟ้าหลังขาวต่างพากันออกหากิน ขนคลุมหลังสีขาวประดับลายบั้งสีดำของจำฝูง เห็นโดดเด่นมาแต่ไกล ร่ายล้อมไปด้วยตัวเมียขนสีน้ำตาลลายดำหลายตัว พลงใช้เท้าคุ้ยเหยื่อหาอาหารไปตามทาง มีทั้งขุยไผ่ ไม้เห็ด และผลไม้ป่า

ไก่ฟ้าหลังขาวเป็นนกขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลำตัวยาวประมาณ 70 เซนติเมตร ส่วนหางยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ตัวผู้และตัวเมียมีลักษณะต่างกัน คือ ตัวผู้ลำตัวเพรียว คอยาวเล็กน้อย ปีกใหญ่ จะงอยปากโค้ง มีเหนียงหรือแผ่นหนังสีแดงเข้มคลุมอยู่บริเวณหน้า ขนหงอนสีดำยาวพาดลงมาถึงคอ ลำตัวช่วงล่างสีดำ

ลำตัวช่วงบน ปีก และหางสีขาว ปีกกับโคนหางมีลายบั้งสีดำรูปตัววี (V) แทรกให้เห็นชัดเจน ส่วนตัวเมียขนาดตัวเล็กกว่า หางสั้น มีแผ่นหนังสีแดงคลุมอยู่รอบดวงตาทั้งสองข้าง มีขนหงอนสีน้ำตาลปลายด้ายยาวพาดลงมาถึงคอ แต่สั้นกว่าตัวผู้ ลำตัวช่วงล่างสีน้ำตาลเข้ม ปรากฏลายบั้งสีขาวแทรกให้เห็นชัดเจน ลำตัวช่วงบน ปีก และหางสีน้ำตาล บริเวณปลายปีกกับโคนหาง มีลายบั้งสีขาวแทรกอยู่เช่นกัน

ประเทศไทยพบไก่ฟ้าหลังขาว 2 ชนิดย่อยได้แก่

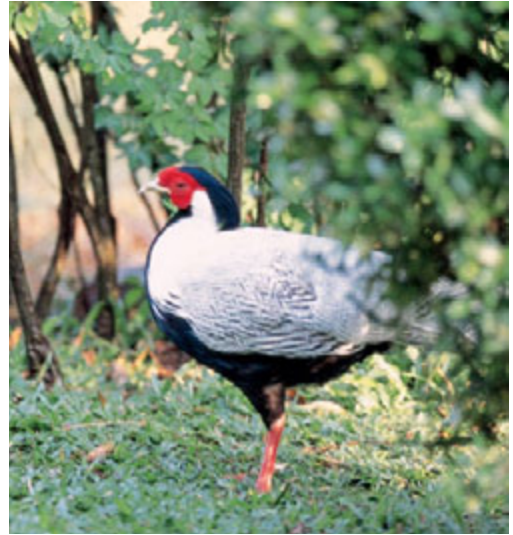
1. ไก่ฟ้าหลังขาวธรรมดา (*Lophura nycthemera jonesi*)

2. ไก่ฟ้าหลังขาวจันทบูรณ (*Lophura nycthemera lewin*)

โดยทั้งสองชนิดคล้ายกัน แต่สีสันทนของขนแตกต่างกันเล็กน้อย ตัวผู้เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ขนคลุมหลังของไก่ฟ้าหลังขาวธรรมดา เป็นสีขาวลายดำ ส่วนไก่ฟ้าหลังขาวจันทบูรณ เป็นสีดำนวลขาว

ไก่ฟ้าหลังขาวชอบอยู่กันเป็นคู่ หรือฝูงเล็กๆ แต่อาจพบอยู่ตัวเดียวตามลำพังบ้าง ออกหากินในเวลากลางวัน ส่วนกลางคืนนอนตามกิ่งไม้หรือกิ่งไผ่ ตามป่าดิบแล้งและป่าดิบเขา ในระดับความสูงตั้งแต่ 750-2,000 เมตร น้ำทะเล อาหารที่ชอบคือ สัตว์ขนาดเล็ก แมลง ไล่เดือน เมล็ดหญ้า ขุยไผ่ และผลไม้ แต่พบว่ามันชอบกินสัตว์เป็นอาหารมากถึงร้อยละ 80 ในขณะที่กินพืชเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น มักทำรังตามพื้นดินหรือพุ่มหญ้า โดยการขุดดินให้เป็นแอ่งเล็กๆ รองรังด้วยใบไม้ ใบหญ้า และบางครั้งอาจทำรังในโพรงไม้ติดกับพื้นดินด้วย

ไก่ฟ้าชนิดนี้ ผสมพันธุ์ช่วงปลายฤดูหนาว ต่อฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม

วางไข่สีขาวครีมคล้ายไข่ไก่ ครั้งละ 4-6 ฟอง นกตัวเมียมักออกไข่ทุก 2-4 วัน เริ่มกกไข่ทันทีที่วางไข่ฟองสุดท้ายเสร็จ และทำหน้าที่กกเพียงลำพัง ประมาณ 25 วัน ลูกไก่ฟ้าหลังขาวแรกเกิดมีขนอยู่ปกคลุมทั่วทั้งตัว เมื่อขนแห้งสามารถเดินตามแม่ไปหาอาหารกินเองได้ทันที จากนั้นประมาณ 2-3 ปี จึงสามารถผสมพันธุ์ได้

ไก่ฟ้าหลังขาวเป็นสัตว์ประจำถิ่นพบมากในแถบภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อีกทั้งมีแหล่งกระจายพันธุ์ในจีนตอนใต้ เกาหลีเหนือ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ไก่ฟ้าหลังขาวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์คุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

ชื่ออื่นๆ : ไก่ฟ้าหลังเงิน หรือไก่ฟ้าสีเงิน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lophura nycthemera*

วงศ์ (Family) : Phasianidae

(วงศ์ไก่ฟ้าและนกกระทา)

อันดับ (Order) : Galliformes (อันดับไก่ฟ้า)